

it alles verduigen wij ook verstandom, omdat Christus „bezipt“, dat de verlossing even belofte om, duisternis (men 1:14; Luc. 1:79; Ef. 4:18; 5:8 en n onwetendheid tr. 1:14) en zelfs (9:20) is, en dat staat tegenover beide geen geïncipieele kloof, ing kan worden ganisme“, heeft elkander als de lfde reeks“. De „ontwikkelings- teologie“, in den valbaar was in le pseudo-religie natuurlijke theo- ching. En al de llen“ in de pseu- st geheel moeten raemer's „totali- blikken door de ching zóó ver- lijnbaar overeen- endom niet ver-

opvatting is voor t het Evangelie, van het 8ste lat handelt over ary approach“). tikel.

H. B.

n de pseudo-religie vens in Schrift en

kerd.”

Zondag 33 nog oede werken. By

iver of volmaakt

goed zijn, Gode

len.

rom het gaat, is oede werken of ze nood-

zaken, die tot het rijven, verklaard, boorte, die nood- ding; de dank- zen van God; de erklozing; en het oor Christus ge-

uitgebreid en tot a, als we zeggen, an worden, om l en om des

t wij door de betuigen, en t hen zeker 2:17.

dat wij het ware t) er niet is- zok uit het eigen leralve de goede l in ons niet ge- het ware geloof ant het ware ge- brengt alleen als , de gehoorzaam- onderscheiden het tijdgehoof en de

de vergeving lus verwor- til gerech- aardiging en de eldad, die zoo nooit kunnen ge- ze beide tegelij eving der zonden geloof in ons den uwe gehoorzaam-

n onze ver- str. 1:10. Dese nde. Alléén toch verdienste Zijne mbartigheid van

geuwigheid uitverkoren. Rom. 8:30. Van de verkiezing zijn wij dus zeker uit de rechtvaardiging. Dat wij waarlijk de rechtvaardiging (die nooit aan de uitverkorenen gegeven wordt zonder de heiligmaking) verkregen hebben in Christus, leeren wij kennen uit het geloof; het geloof uit de vruchten des geloofs, dat is (uit) de goede werken, de nieuwe gehoorzaamheid en de ware bekeering. Rom. 8:13; 2 Tim. 1:6.

4. Opdat ons geloof door de goede werken geëfend, gevoed, versterkt en bevorderd worde. Want in hen, die aan de booze begeerlijkheden, tegen hun conscientie, toegeven, kan het geloof niet zijn, en daarom ook geen goede conscientie, noch vertrouwen op een verzoend en goedgunstig God.

Want het gevoel van de Goddelijke gunst jegens ons en een geruste conscientie verkrijgen wij alleen uit het geloof. Indien gij naar het vleesch leeft zoo zult gij alevens. Wekt de gave op, die in u is, etc.

5. Opdat wij met de goede werken ons leven, onze belijdenis en onze roeping versieren en eeren. Ef. 4:1.

6. Opdat wij de tijdelijke en eeuwige straffen ontgaan. Matth. 7:19; Rom. 8:13; Ps. 39:12.

7. Opdat wij van God mogen verkrijgen de geestelijke en lichamelijke beloningen, die in dit en het toekomstige leven aan de goede werken verbonden zijn. 1 Tim. 4:8. Want indien God niet zou willen, dat de hoop op beloningen en de vrees voor straffen drijfveren voor de goede werken zouden zijn, zou Hij deze argumenten in Zijn beloften en bedreigingen niet gebruiken.“¹⁾

Hiermee hebben wij weergegeven wat Ursinus in zijn Explicatio over de kwestie zegt.

Prof. Hepp had m.i. vóórdat hij theologen onder ons beschuldigde, dat zij het begin van Zondag 33 schrappen als niet-reformatorisch, nauwkeurig moeten nagaan, wat er precies in Zondag 33 staat te lezen; in welk verband de Catech. de dingen heeft gezet; wat Ursinus er zelf over heeft gezegd in zijn Explicatio. Wanneer dan daarmee de concrete uitingen van de door prof. Hepp bestreden waren vergeleken, zouden we heel wat zuiverder oordeel kunnen vellen.

Nu geeft prof. Hepp echter eerstens de woorden uit Zondag 33 zeer onzuiver en onvast weer. Hij spreekt van goede werken, kenmerken, vruchten des geloofs, zonder te onderscheiden. Hij spreekt van uit de goede werken verzekerd; uit de vruchten (kenmerken) verzekerd; maar is niet eens begonnen met een zuivere analyse van vr. en antw. 86 te geven. De theorie, die prof. Hepp huldigt over de „verzekering uit de kenmerken“, wordt overal geconstateerd, waar hij die vinden wil.

De redeneering is ongeveer zóó: In Zondag 86 is sprake van „uit de vruchten verzekerd“. Vruchten = kenmerken. Wij worden dus uit de kenmerken verzekerd. Wie nu zegt: gij kunt niet uit de kenmerken opklimmen tot de zekerheid des geloofs, verkondigt een ketterij.

Prof. Hepp noemt nergens namen van deze ketteren, en citeert nergens hun gevoelens. Hij wekt alleen weer groter onrust op. Moet in zoo'n sfeer straks de Synode van Sneek beslissingen nemen?

Doet zulk optreden het broederhart geen pijn?

R.

G. B.

1) Ursinus Opera Theol. Tom. I kol. 316—318.

Cir faciendi sint bona opera: & an sint necessaria.

Supra ad quest. 86 aliquot causae impulsivae bonorum operum sunt explicatae, quae huc pertinent: nempe, regeneratio necessario cohaerens cum justificatione: gratitudo pro redemptione: celebratio Dei: confirmatio nostrae fidei & electionis, & bonum exemplum: quo alii Christo lucrifiant. Hae causae possunt latissime diduci, revocatae ad tres classes, si dicamus bona opera esse faciendi, Dei, nostri & proximi causa.

Nostri causa: 1. Ut bonis operibus testemur fidem nostram, & de ea ex his certi simus. Matth. 7:18; Phil. 1:11; Jac. 2:17. Ex operibus ergo agnoscimus nos habere veram fidem, quia effectus non est sine sua causa, & causam ex proprio effectu cognoscere oportet. Si ergo bona opera & novam obedientiam in nobis non sentimus, sumus hypocritae, nec habemus veram fidem, sed malam conscientiam. Fides enim vera (quae nunquam fructibus omnibus suis caret) sola velut arbor fructifera profert bona opera, obedientiam, respicientiam, & haec fidem veram discernunt ab historica, temporali & ab ipsa hypocrisi.

2. Ut sumus certi de remissione peccatorum nobis per Christum impetrata, nos esse propter Christum iustificatos. Justificatio enim & regeneratio sunt conjuncta beneficia, quae sic inter se cohaerent, ut nunquam possint separari. Christus enim utrumque simul nobis impetravit, nempe peccatorum remissionem & Spiritum sanctum: qui per fidem studium bonorum operum ac novam obedientiam in nobis excitat.

3. Ut certi sumus de nostra electione et salute. 2 Petr. 1:10. Haec causa provenit ex praecedente. Solos enim iustificatos propter meritum filii sui Deus ex mera sua misericordia ab aeterno elegit. Rom. 8:30. De electione igitur sumus certi ex justificatione. Justificationem vero (quae nunquam datur electis sine sanctificatione) nos esse consecutos in Christo, agnoscimus ex fide: Fidem ex fructibus fidei, hoc est, bonis operibus, nova obedientia, & vera respicientia. (In margine: Rom. 8:13; 2 Tim. 1:6.)

4. Ut bonis operibus fides nostra exerceatur, alatur, corroboretur, & provehatur. Nam qui indulget pravis cupiditatibus contra conscientiam, in illa non potest esse fides, eoque nec bona conscientia, nec fiducia in Deo placato et benevolo. Sen- sum enim favoris erga nos divini & pacatam conscientiam tantum ex fide obtinemus: Si secundum carnem vixeritis, mortemini: suscita donum quod in te est, &c.

5. Ut bonis operibus ornemus & confortemus vitam professionis & vocationem nostram: Ef. 4:1.

6. Ut vitium poenae temporales & aeternas. Matth. 7:19; Rom. 8:13; Ps. 39:12.

7. Ut a Deo consequamur praemia spiritualia & corporalia, quae promissione comitantur bona opera in hac et futura vita. 1 Tim. 4:8. Nisi enim Deus vellet spem praemiorum, & metum poenarum esse causas impulsivas bonorum operum, non uteretur is argumentis in promissionibus & comminationibus suis.

PERSSCHOUW

Nog eens over „de mystiek“.

In de Persschouw werd er vroeger reeds op gewezen, dat in onze kerkelijke pers de laatste maanden nog al eens wat te doen is geweest over „de mystiek“.

Gelijk bekend is, zijn er in onze kerken velen, die dat woord „mystiek“ graag kwijt willen. Het is huns inziens historisch zóó zwaar belast, en het duidt naar het oorspronkelijke gebruik een zoo door en door onzuivere zaak aan, dat ze, vreesend dat met het woord ook allerlei onschriftuurlijke gedachten en opvattingen zullen binnen dringen, dat woord niet meer willen gebruiken. Zij oordeelen, dat de fijne, gereformeerde termen als geloofsgemeenschap, gemeenschap met God, verborgen omgang met God, bevinding, ervaring enz. de zaak zoo mooi en tekenend en zuiver aanduiden, dat ze het vreemde woord best kunnen missen.

Bij die discussie kwam weer allerlei misverstand tot uiting. Er werd van gesproken, dat het gevaar van dorre verstandelijkheid dreigde. Verdachtmakingen ontbraken weer niet. Ook werd betoogd, dat we in dit verzet tegen het woord mystiek te doen zouden hebben met een nieuwigheid.

Zoo schreef Dr J. Douma van Britsum in een recensie van de rede van Prof. Dijk voor den Geref. Mannenbond o.a. dit:

Prof. Dijk bood met zijn referaat den hoofdschotel. En hij had den moed, een plaats op te eischen voor het gevoel in het godsdienstig leven. Hij durft nog spreken over mystiek, ten spijt van de gewichtige ontdekking, dat mystiek afgeleid is van een heidensch woord, door welke ontdekking velen den schrik schijnen beelgekregen te hebben. Gelukkig blijft prof. Dijk bij zulke ontdekkingen evenwichtig. Hij zal zich getroost hebben met de wijsheid der oude spreuk: woorden gelden door het gebruik.

Ik wil eerlijk zeggen, dat ik niet begrijp, dat er „moed“ voor noodig is om „een plaats op te eischen voor het gevoel in het godsdienstig leven“. Ik geloof niet, dat er onder ons lieden zijn, zóó krankzinnig, dat ze zich tegen dat plaats-opelischen zouden verzetten. Wie van harte aanvaardt, dat de religie het gansche menschenleven omvat — en wie ontkent dat? — zou die het gevoel kunnen en willen buitensluiten?

Ook wordt hier de indruk gewekt of het „een gewichtige ontdekking“ is, dat „mystiek“ afgeleid is van een heidensch woord. Neen, dat is heusch geen ontdekking geweest van hedendaagsche jongeren. Het was in onzen kring reeds lang vóór hen ontdekt. Op den roem van oorspronkelijkheid kunnen zij in dezen heelemaal geen aanspraak maken.

Om dat te bewijzen wil ik hier overnemen een gedeelte van een artikel, geschreven door Dr P. N. Kruijswijk, toen in Vlissingen, nu in Hilversum. Het is verschenen in het „Geref. Theol. Tijdschrift“, Oct. en Nov. 1927.

Grondiger dan iemand in onzen kring — althans gerekend naar wat gepubliceerd werd — heeft Dr Kruijswijk het verschijnsel der mystiek onderzocht.

Na uitvoerig de grondverschijnselen van de mystiek te hebben geteekend en die vanuit gereformeerd standpunt te hebben becommenteerd, schrijft Dr Kruijswijk (het vetgedrukte is van ondergeteekende):

Geen wonder dan, dat het juist Luther en Calvijn waren, die in de Westersche Christenheid de mystiek hebben gestuit in haar triomfeerende baan. Calvijn — zijn naam leest men in de mystieke literatuur niet. Wel heeft deze Luther voor zich trachten te annexeren; ik herinnerde reeds aan Söderblom's woord te dezer zake. Maar zou Prof. Dijk het niet juist treffen? Als hij vraagt, wat Luther stand deed houden in de machtige zuiging der mystiek, dan somt hij tot antwoord drie factoren op: 1. zijn ethisch Gods begrip; 2. zijn uitgaan van de ervaring van zonde en genade; 3. zijn Gleichung van heilsekerheid en geloof.

In naam van het bijbelsch geloofsbegrip met al wat er mee samenhangt, moet de mystiek worden weerstaan.

Dr Kruijswijk stelt ook de vraag of men de onderscheiding van valsche en ware mystiek van Gereformeerd standpunt kan handhaven.

Hij doet het als volgt:

Van Gereformeerd standpunt bezien moet de vraag naar de juistheid dier onderscheiding beslist worden naar die andere vraag: wilt ge bij het woord mystiek denken aan het historisch gegeven, dat met dien naam genaamd wordt — of wilt ge, met terzijdestelling der historie het oude woord een nieuwen zin geven, n.l. teere godsvrucht, die naar Gods gemeenschap jaagt. Onbeslistheid in deze laatste vraag brengt natuurlijkerwijze verwarring mee. Geeft een onzuivere positie tegenover de historische mystiek. En is daarom in een zóó belangrijke zaak bijzonder te betreuren. Onbeslistheid in deze vraag voert tot de meening: dat wat van de „grote mystieken“ de diepste kern van het hooger genadeleven was, het evenzoo voor ons nog zoo behooren te zijn, waarbij men zich alleen te hoeden heeft voor extra-vagantiën als quietisme, pantheïsme, enz. Vanuit dezen gedachtegang is b.v. geschreven, dat toch zoo rijpe werk van Zahn, de Einführung in die Christliche mystik, en evenzoo de brochure van Prof. Dr W. J. Aalders: de waarde der mystiek voor ons geloofsleven. En toch, zoo kan dunkt mij op Schriftuurlijk standpunt de stand van

zaken niet beschouwd worden. De aanwijzing der bezwaren onder II A moge het hebben verduidelijkt. Ik herinner aan de samenvatting van Prof. Bavink¹⁾. Eerst wordt daar afgezonderd van de mystiek alle magie, mantiek, spiritisme, theosofie (ook Görres behandelt dergelijke phenomena in zijn groote werk). Evenzoo geschiedt met al datgene, wat wel gebruik maakt van de krachten van religie en openbaring, maar voert tot extasen, visioenen en pantheïsme. Dat heet alles mysticisme. En zelfs tegen wat dan overblijft, brengt de dogmatiek zoo hier en daar ernstige bezwaren in.

Zoo dunkt mij ook het standpunt van Voetius, die veel waardeert in de Roomsche „practizijns“, o.a. Ruysbroeck, maar tegelijk geestelijk en ernstig waarschuwt²⁾.

Och zonder bezwaren tegen de „grote mystiek“ is wel niemand (zijzeve ook niet, krachtens veelvuldige retractiones bij verschillende mystici). Maar niet altijd wordt de onzuiverheid daar gezien, waar ze m.i. juist ligt: in de mystieke kern zelf. Wie dit voorbij ziet en tegelijk wil blijven onderscheiden tusschen schriftuurlijke en onschriftuurlijke mystiek loopt gevaar, heel het historisch verschijnsel metterdaad af te wijzen, de naam te behouden, en die over te dragen op iets anders, n.l. op het dieper godvruchtig leven der gemeenschap met God. Wat voor de mystiek zelf was: een lager stadium, waarin nog veel heerlijks ontbeerd wordt, dat toch genoten kon worden. Die loopt gevaar, te vergeten, dat mystiek is een bijzondere vorm, en in haar diepste kern en hoogste streven een onbijbelsche vorm van godsdienstig leven.

Dr A. Kuyper zoekt het onderscheid tusschen mystiek en mysticisme voornamelijk in het practisch al of niet vasthouden aan het „filioque“³⁾. Wanneer de historische mystiek evenwel in de hoogere stadia komt, hoort men van den Middelaar als bemiddelaar der Godsgemeenschap door den Geest zooveel niet meer. Bijzonder in de God-schouwing is van Christus' werk geen sprake meer.

Dat is: Dr Kuyper's onderscheiding snijdt het hoogste streven der „grote mystiek“ als onschriftuurlijk af. Niet een bijzaak, maar het einddoel. Hetzelfde geldt van wat Dr Kuyper opmerkt over het onmiddellijke der gemeenschap met God⁴⁾: het raakt het wezen zelf der historische mystiek.

Een zelfde wijze van doen signaleert Dr Kruijswijk dan in Zahn. Ook bij hem afwijzing van en critiek op allerlei trekken die tot het wezenlijke der mystiek hooren, om de mystiek in de christelijke religie te kunnen behouden. Hij maakt een graduëel verschil van wat naar het wezen een essentieel verschil is tusschen mystiek en „gewone“ vroomheid: Zoo alleen kan hij „de mystiek“ blijven aanvaarden en met Prof. W. J. Aalders' oordeel over de mystiek staat het evenzoo:

Als ik het in bescheidenheid, gelijk tegen een groote als Dr Kuyper, zoo ook in weer een ander opzicht tegen een man als Prof. Aalders mag opmerken: hij heeft over de mystiek der historie een wel zeer „breed“ oordeel. Eigenlijk is heel de fraaie brochure bovengenoemd, daarvan een bewijs. Als hij het evenwicht verstoort ziet roept hij uit: „tenslotte hebben wij „niet te vragen, naar wat de mystiek op een ont- „redderde wereld en in gebrekkige menschen bereikt, „maar wat zij krachtens haar theologischen opzet be- „doelt“⁵⁾. Terwijl toch, zoodra men aan dien theologischen opzet toekomt, de bezwaren zich opstapelen. Ook Prof. Aalders noemt het Godschouwend leven een leven jenseits van strijd en zorg, ook van goed en kwaad! En hij moet wel besluiten met Vanghans raad: Wees een mysticus, maar wees niet, wat negen van de tien mystieken geweest zijn“⁶⁾. Tenslotte wil ook Prof. Aalders concluderen, dat de mystiek slechts één scheiding maakt, tusschen kinderen Gods en die het niet zijn, terwijl de twee bundels „Grote mystieken“ van zijn eigen hand zoo hier en daar wel anders getuigen: van het aristocratisch sentiment der mystiek.

Ook Dr Geelkerken deed in een referaat, gehouden op de Geref. Predikantenconferentie in 1924, evenzoo:

Het komt mij eindelijk voor, dat het ook bij Dr Geelkerken zoo staat. Zijn referaat is ook daarom hier zoo bruikbaar, daar naar het gedrukte verslag der bespreking principieel verzet bijna niet geboden is, zoodat het referaat mag gelden als weergave van vrij algemeen heerschende gedachten. Dr Geelkerken wil naar de apart verschenen „Vier Referaten enz.“ afkeuren, dat de mystiek waande een onmiddellijke gemeenschap met God te oefenen, hij wil afkeuren den methodischen weg, waarlangs zij deze gemeenschapsoefening trachtte te bereiken — dat alles noemen mysticisme, waarmee het wezen der historische mystiek verworpen is als onbijbelsch. En wat dan als „ware mystiek“ overblijft, hetgeen daarna (afgezien van de benaming als mystiek) kort en treffend wordt omschreven op dezelfde bladzijde, „mag in echte, christelijke religie niet ontbreken“. Zoo worden ook hier de grote mystici drijvers van valsche mysticisme, zoo wordt ook hier het historisch gebruik van het woord ontkracht, en het innig Christelijk gemoedsleven foutief benoemd met een naam, dien het niet noodig heeft.

Is het dan alleen een kwestie van woorden? Immers neen. Hoe licht slaapt niet met het woord iets van de zaak naar binnen. Klare onderscheiding is hier wel zeker eisch. De historische mystiek is door de Schrift in haar hoofdtrekken geoordeeld. Zelfs wat soms gaarne „mystieke teksten“ worden genoemd, hebben met haar niet van doen. Dr Geelkerken spreekt van uitdrukkingen als: Gods verborgen omgang, nabij God zijn, het opheffen der ziel tot Hem, het verschijnen voor Zijn aangezicht, het wandelen met God,

1) Dogmatiek, III 2, p. 601/2.

2) Geestelijke Verlatingen, uitgave van „Filippus“, 1908.

3) De Heraut, no. 1169, Cf. zijn: Drie kleine Vossen.

4) De Heraut, no. 1171.

5) a.w., p. 17.

6) a.w., p. 33.

het bij Hem wonen. Ook van teksten als Psalm 23, vooral vers 4, Psalm 25, vooral vers 14, Psalm 42 vooral het begin, Psalm 73 slot, Psalm 139:7-12, 18. Evenzoo van het Johannes-evangelie en den Zendbrief van Johannes, van verschillende gedeelten van Paulus' brieven...

Zoodra een exegeet als b.v. Prof. Greijdanus aan het werk gaat, verdwijnt uit Paulus' heerlijk innige taal alle verwantschap met het mystieke in den historischen zin.

Soortgelijke opmerkingen zijn te maken over de Johannese geschriften. De uitlegging van Dr. C. Bouma. Het Evangelie naar Johannes doet hier denzelfden dienst. Men zie b.v. zijn vrij beknopte, maar duidelijke exegese van Johannes.

Zoo komt het mij voor, dat we het woord mystiek zullen moeten gebruiken in zijn historischen zin. Niet voor het fijnste aroma van den dienst van God door Jezus. Wij hebben daarvoor een ander woord: geloof, waarvan Heiler ons zoo juist zegt: „Dit geloofsvertrouwen wordt niet als de extatische weelde der mystiek „jenseits van het wakend bewustzijn beleefd; het „heeft niet tot voorwaarde ontleding en opheffing „van het natuurlijk zieleleven; het wordt veeleer „immer, zelfs midden in het dagelijksch leven, zonder „eenige kunstmatige opwekking van het gevoelsleven „ervaren”.

Er is geen gebod van God, tot wat de mystiek voorschrijft. En daarom doen wij daarvan met blijmoedigheid afstand, ons keerende naar het Schriftuurlijk leven, zoo God het ons vergunt. Wij hebben woorden, die ons hierbij niet voeren op een dwaalspoor.

Zeker, het woord mystiek heeft in Gereformeerden kring burgerrecht verkregen. Maar het heeft bij ons een betekenis, die het in andere kringen niet heeft. Afzondering, isoleering, tot zelfs in de taal toe, is niet zeer wenschelijk, vooral, wanneer daarmee gemakkelijk gepaard gaat een beïnvloeding vanuit een verkeerd hooft.

Om zulke redenen dunkt het mij wenschelijk, niet te spreken van „gezonde mystiek”; doch van verborgen leven met God, van vroomheid des harten, van gemeenschap met God.

Niet zal het aanbevelenswaardig zijn, daarbij bijzonder den nadruk te leggen op het gevoel. Hoe meer de eenheid van het geestesleven en de samenhangender onderscheiden zielsfuncties in elke zielsactie vastgehouden wordt, des te beter is het.

Dit bezonnen woord moge na ruim elf jaar nog weer eens overwogen worden. Het zal zeker dienen tot het helderder zien van de eigenlijke kwestie en zoo de eenheid van inzicht bevorderen.

Over deze kwestie wil ik graag nog een andere stem doen hooren. Een uit het grijs verleden. De stem van Vader Brakel. Niemand zal hem een verachting van het bevindelijke leven toedichten, of een minachting van „het leven des gevoels”. Welnu, ook Brakel sprak zich uit over „de mystiek”.

Het is te vinden in zijn „Redelyke Godsdienst”; Capitell XLIII, Waarschouwende Bestieringe tegen de Pletisten, Quietisten, en diergelyke afdwalende tot een natuerlyke en geesteloosen Godsdienst, onder de gedaente van Geestelykheyt. Ik citeer uit den twintigsten druk!

Men leze:

Onder het blinde Pausdom, welks Godsdienst niet veel van het Heydendom verschilt, zyn ten alle tyden geweest, die den lichamelijken Schepsel-dienst verwerpen en veel geschreven hebben van een inwendigen Godsdienst, dien sy soo hoogh in den top opyselden, als het natuerlyk verstandt vermochte; dese noemt men Mystyke schryvers, dat is verborgene, om dat het gemeen tot die beschouwing niet quam, en die verheffing des geestes voor haer was verborgen. Vele hedden ten dage hebben veel op met het woordt Mystyk, als of daer in groote geestelykheyt stak.

Onder deze mystieken wil à Brakel nog niet eens Tauler en Thomas à Kempis rekenen. Voor hen heeft hij nog waardeering, al weten zij weinig te zeggen van Christus als het rantsoen en de gerechtigheid en hoe die door het waarachtig geloof rechtvaardigheid, en het aanschouwen van Gods heerlijkheid in zijn aangezicht schenkt en hoe uit Hem en in de gemeenschap met Hem de ware heilichheid kan betracht worden.

Neen de mystiek (zonder nadere bepaling als valsche, heidensch o.i.d.) is wat anders. Hoort maar:

Na de tyden der Reformatie zyn vele verder van de waarheit afgedwaelt, als het Pausdom selve, waar uyt sy uytgegaen waren, en zyn vele oude ketteryen met een nieuw kleedt opgepronkt voor den dagh gekomen, die yeder haren aenhang hebben; soo is 'took gegaen met de practyke: allerleye phantasie van holle hersenen, natuerlyke speculaties, bedriegeryen des Satana, droomen, geestdryveryen gaen op den naam van Mystyk door. Dese zyn soo verscheyden in bevattingen, soo verre van de ware praktyke van Godsaligheyt, soo in het Pausdom, als buyten het selve, dat het my en den Leser verdrietigh soude zyn maer yets daarvan te schryven ofte te lesen.

'k Geloof dat deze uitspraken daarom van groote betekenis zijn, omdat ze er op wijzen, dat het woord mystiek zelfs in Brakel's kringen niet in eere was. Anders zou hij er zeker zoo niet over geschreven hebben. En het was toen een tijd van geducht subjectivisme! Het zou zeker de moeite loonen na te gaan, wanneer het in het gereformeed spraakgebruik is binnengedrongen.

H.

C. V.

BOEKBESPREKING

Ons werd toegezonden het Jaaroverzicht 1938 van de Nationaal Christelijke Onderwijs Vereniging (N.C.O.V.). Deze vereniging stelt zich ten doel, zooveel mogelijk hulp te verlenen aan het Christelijk onderwijs, dat aan schipperskinderen gegeven wordt. Kennisname van dit jaaroverzicht en van het mooie werk dezer vereniging is niet overbodig. Adres van het bestuur is: Curaçaastraat 84hs, Amsterdam—W.

Jaarboekje 1939. 21e jaargang. Officiële uitgave der Geref. Kerk van Utrecht.

Na een Voorwoord en een artikel over „Het tehuis voor Ouden van dagen”, „De Oorsprong”, met een paar foto's, volgen de vele gegevens in betrekking tot het leven en werken van Utrechtse kerk en allerlei andere zaken. Eigenaardig dat hoewel reeds „in het jaar 1875 volgens het besluit der Synode het systeem van vaste jaarlijkse bijdragen ingevoerd (werd) als een middel om, naast de collecten, de benodigde gelden voor het onderhoud der (Theologische) School te verkrijgen”, „De Bazuin” van 1 Juli 1938, en dit systeem door de volgende Synodes steeds is gehandhaafd, en ook nog de Synode te Amsterdam in 1936 besloot aan de kerken een schrijven te zenden om tot verhoogde offervaardigheid voor de Theologische School op te wekken, waarin zij ook deze woorden deed opnemen: „Bijzonder moge daarbij de aandacht gevestigd worden op de nog steeds van kracht zijnde bepalingen voor de plaatselijke en classicale correspondenten”, art. 77; vgl. „De Bazuin” van 2 Sept. '38, „De Instructie”; dit boekje toch gemeenlijk mededeeling geeft omtrent eenen (door den kerkeraad of anders) aangestelden correspondent inzake contributies voor de Theol. School. S. GREIJDANUS.

Jaarboekje van de Gereformeerde Kerk van Watergraafsmeer. 13e Jaargang 1939.

Dit boekje geeft uitvoerige inlichting aangaande hetgeen de Geref. Kerk van Watergraafsmeer betreft, en daarbij in het „Niet-officieel gedeelte” nog over veel meer. Maar wat boven van het Utrechtse jaarboekje werd gezegd, moet ten aanzien van dit herhaald worden: ondanks die synodale besluiten en opwekkingen, geen correspondent betreffende contributies voor de Theologische School, noch een door den Kerkeraad benoemd, noch een op andere wijze aangesteld, althans... dit Jaarboekje maakt bij zijne vele en velerlei mededeelingen van zulk een correspondent geen melding. S. GREIJDANUS.

„De Gereformeerde School”. Maandblad van het Gereformeerd Schoolverband, 10 Maart '39. Dijkstra's Uitgeverij — Zelst.

Dit nummer begint een artikelenreeks over De tijd tusschen het Oude en Nieuwe Testament, van H. H. Grosheide, en een andere over Lijdt ons Christelijk onderwijs inderdaad aan intellectuelisme, van Prof. Dr. J. Severijn, en bevat een verslag eener delegatie, over de Christelijke kweek-school te Sneek, en nog een en ander.

S. GREIJDANUS.

„Diaconaal Correspondentieblad”. J. H. Kok N.V. — Kampen.

Het nummer van Maart 1939 handelt over Geldelijke bijdragen uit de Overheidskas voor diaconieën, en bevat een stuk over Armoede en Demoralisatie, onderwerpen van geen gering belang, en een beginartikel over Het diakenambt volgens de Kerkenordening, Leestafel en een paar berichten. S. GREIJDANUS.

„Leidersblad”. Uitgave van den Bond voor Geref. Jeugdorganisatie, Bazariaan 46, Den Haag.

Ook dit is een maandblad. Het nummer van Maart geeft behalve allerlei mededeelingen en boekbesprekingen en het Jaarverslag, Leidraden voor de Vaderlandsche geschiedenis, en voor de Kerkgeschiedenis, en Schetsen Gewijde Geschiedenis. S. GREIJDANUS.

„Elckerlyc”. Bosch & Keuning N.V. — Baarn.

Het tijdschrift begint terecht een goeden naam te krijgen. Nu het uiterlijk er weer aantrekkelijker uitziet, zal men het met te grooter genoegen ter hand nemen. Het peil der uitvoerige besprekingen is hoog, de rest van het gebodene meestal interessant.

De toegevoegde boekjes komen in de plaats van uitvoerige beschouwingen of stukken oorspronkelijk werk, die vroeger in het tijdschrift opgenomen werden. Het is stellig een voordeel, ze in afzonderlijk nette deeltjes te ontvangen.

Als no. 5 der Elckerlyc-boekjes verscheen de kroniek van Zuid-Afrika, het jaarlijksche, zeer instructieve overzicht door Dr. Haantjes. Het zou aanbeveling verdienen, ook zulk een overzicht te geven van het andere deel van Groot-Nederland, Vlaanderen. De belangstelling daarvoor is zeker groot.

Minder bekoorlijk is no. 6, het symbolisch spel „De Molen” van Beversluis. Opvoering zou moeten doen blijken, of het stuk geschikt is, maar de lezing ervan wekt twijfel voor dezen tusschenvorm van spreekkoor en toneelstuk.

Sjoerk Lelker gaf met no. 7 een drietal novellen onder den titel: Zonderlinge Zielen. Het best lijkt me de laatste geslaagd, de tekening van Iwan den Verschrikkelijke en de Russische volkswil. Lelker gaat zich ontwikkelen tot een goed prozalist, van wien goed werk verwacht kan worden.

Bijzonder wil ik de aandacht vestigen op no. 8 en 9, de „Refinie van Jong-Protestantse Dichters” door Dr. K. Heeroma. In een geestige, maar dikwijls raak geteekende inleiding, gaat hij na hoe de Prot. dichters

zich onderling verhouden na de mislukte poging van Heeroma, hen in een Derde Réveil te vereenigen. Zelf blijft hij gelooven aan het „dichterschap in de gemeente” en hij maakt sterk den indruk, daarbij alleen te staan. De meesten zijn wars van indeeling, blijven individuaal, listisch en missen een omlijnd plan. Dit ontbreken van een positief christelijken grondslag, een eenparig belijden van een diepgeworteld geloof, maakt hun invloed zoo buitengewoon klein, ondanks hun soms ontroerend fijne gedichten. De kleine bloemlezing, die Heeroma aan zijn betoog toevoegt, is illustratief, maar niet omvangrijk genoeg om een juist beeld te geven. Het boekje zal tegenwerking ondervinden, net als het „Réveil”, maar het is zeer interessant voor ieder, die belang stelt in onze protestantsche letteren.

Gron.

H. S.

KERKNIEUWS

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Idskenhuisen: Cand. J. Kleine te Groningen en Cand. J. P. Prins te Meeden (Gron.). Nieuwleusen: B. Geuchies te Daarlerveen en E. J. Waastik te Bruchterveld.

Aangenomen naar:

Kralingscheveer: J. Groen Jr. te Venlo en Roermond. Marrum (Fr.): J. van Harmelen te Harkstede (Gr.).

Emeritaat Dr. B. Wielenga.

De kerkeraad der Geref. Kerk te Amsterdam heeft aan Dr. B. Wielenga, die 10 September a.s. veertig jaar in het ambt staat, op de meest eervolle wijze emeritaat verleend met ingang van 1 October a.s.

Candidaten tot den Heiligen Dienst.

Cand. G. Spijker, sinds 1 April leider van den Evangelisatie-arbeid bij de Geref. Kerk te Schiedam, is in de gelegenheid des Zondags de kerken te dienen. Een eventueel beroep kan hij terstond overwegen. Adres: Warande 175, Schiedam, Tel. 67975.

— Cand. J. F. H. van der Bom, adres: Rozengracht 88, Amsterdam-C., telef. 49294, beroepbaar verklaard door de Classis Amsterdam der Geref. Kerken, is thans in de gelegenheid en gaarne bereid, de kerken te dienen.

De Bijbelverspreiding in 1938.

Door het Nederlandsch Bijbelgenootschap werden in 1938 vanuit het Bijbelhuis in Amsterdam in Nederland geplaatst 45642 geheele Bijbels; 300 Oude Testamenten, 23739 Nieuwe Testamenten en 17525 Evangelien en andere Bijbelgedeelten, totaal alsoo 87206 exemplaren.

Door de agentuur te Bandoeng werden in Nederlandsch Indië geplaatst 4751 Bijbels, 2944 Oude Testamenten, 16609 Nieuwe Testamenten en 68733 Evangelien en andere Bijbelgedeelten, totaal alsoo 93035 exemplaren.

De geheele Bijbelverspreiding van het Nederlandsch Bijbelgenootschap zoowel in Nederland als in Indië bedroeg in 1938 alsoo 50393 geheele Bijbels, 3244 Oude Testamenten, 40346 Nieuwe Testamenten en 86258 Evangelien en andere Bijbelgedeelten, totaal alsoo 180241 exemplaren.

Het Javaasch medewerkend Bijbelgenootschap.

Op 29 Juni 1939 is het juist 125 jaar geleden, dat het Nederlandsch Bijbelgenootschap te Amsterdam werd opgericht en tijdens de jaarvergadering te Amsterdam op Woensdag 21 Juni hoopt men dit feit te herdenken. Maar het Nederlandsch Bijbelgenootschap is niet het enige, dat in Juni zijn 125-jarig bestaan herdenkt, en reeds vroeger dan 29 Juni 1814 was er eveneens met Nederlandsche medewerking nog een ander Bijbelgenootschap opgericht, waarvan de oorspronkelijke naam in den titel van dit stukje genoemd wordt.

Voorstel Geref. Kerk Yerske.

De Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk te Yerske nam het besluit, bij de eerstvolgende vergadering van de Classis Goes het volgende voorstel in te dienen:

„De Kerk van Yerske, gezien de sympathiseerende of welzelende houding van leden onzer kerken, zoowel van ambtsdragers als niet-ambtsdragers, ten opzichte van de Oxfordgroep; van oordeel, dat de tijd dringt, dat de kerken duidelijk zich over deze beweging uitspreken, stelt aan de classis voor langs de Particuliere Synode aan de komende Generale Synode van Sneek te verzoeken, zulk een uitspraak te willen doen.”

CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERK.

Aangenomen naar:

Viissingen: W. Meijnhout te Nieuwendam (Amsterdam-Noord).

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Bedankt voor:

Borssele: J. D. Barth te Dordrecht.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Beroepen te:

Maasbommel en Alphen: Cand. H. van Doorn, hulppred. te Huizum (Fr.).

St. Oedenrode: J. K. v. d. Brink te Steenberg.

Voorthuizen: K. v. d. Pol te Wierden.

Aangenomen naar:

Diever (toez.): P. Inberg te Grollo.

Hemmen (toez.): Dr. O. Norel, pred.-dir. Diachhuis te Amsterdam.

IJzendoorn: Cand. C. Mulder te Amsterdam.

Bedankt voor:

Idaard (toez.): P. Inberg te Grollo.

Waverveen: Cand. C. Mulder te Amsterdam.

Zuidwolde (Dr.): P. A. van Stempvoort te Haskerhorne (Fr.).

Afscheid van:

Stad aan 't Haringvliet: J. Polhuys. Telst: Rom. 8: 37.

Overleden:

H. Rutgers S.Jz. te Groningen, emer. pred., 96 jaar.

ZENDINGSLIEDEREN

Dit bundeltje bevat 38 Zendingaliederen, op daarbij aangegeven, alom bekende wijzen, te zingen door kinderen en groteren. Te gebruiken zoowel op kinderzendingsscholen als op andere zendingssamenkomsten.

Prijs f 0.35; bij minstens 50 exx. à f 0.20 per ex.

GOES.

OOSTERBAAN & LE COINTRE.